

*ZSIZSMANN Endre*¹:

***Ulrich Luz (ford. Bekő István): Máté Jézustörténete.
Hermeneutikai Füzetek 21. (Sorozatszerk.: Fabiny Tibor).
Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány, Budapest,
2016, ISBN 978-963-87986-9-5. 166 oldal.***

Ulrich Luz berni újszövetséges professzor munkássága közismert a teológusok körében, többek között a Máté evangéliumához írt négykötetes kommentárja révén. A *Máté Jézustörténete* címet viselő monográfia a *Hermeneutikai Füzetek* 21. kötetében jelent meg magyarul Bekő István fordításában. Ez a monográfia első olvasásra a Máté-kommentár rövid kivonatának tűnik. Ám ez az állítás nem igaz, mivel a *Máté Jézustörténete* a Máté evangéliuma folyamatos olvasására sarkall. Ez az ösztönzés egybevág a reformációi lectio continua elvével.

A szerző felfigyelt arra, hogy Máténál találunk olyan kulcsszavakat („Schlüsselworte”), melyek csak a teljes evangélium ismeretében értelmezhetők. Ezek közé tartozik a *δικαιοσυνη*, „igazságosság” (ami a

¹ Doktorandusz, BBTE, Református Tanárképző és Zeneművészeti Kar, Ökumené Doktori Iskola. zsizsmannendre@gmail.com.

héber אֲתָא (megfelelője), az „Atya”, mely megnevezés Istenre utal (tizenkétszer fordul elő a Mt 6-ban, az evangélium egészében pedig negyvenötször). Hangsúlyos kulcsszó a követés is, mely a tanítványságra utal (Mt 8–10). A Luz által említett kulcsszavak közül végül az „Emberfia” messiási méltóságjelzőt emelném ki, mely a Dán 7,13-ra vezethető vissza, mely Máténál minden esetben Jézus Krisztusra mint az ószövetségi próféták által megígért Messiásra vonatkozik (a Mt 1–7 fejezetekből teljességgel hiányzik, a Mt 8–10-ben háromszor, a Mt 11–13 fejezetekben már hatszor, a Mt 16–20-ban nyolcszor, a Mt 24–26-ban pedig tizenegyszer). Ezek a kulcsszavak aláhúzzák, kiemelik Máté evangéliumának teológiai hangsúlyait. Krisztus visszajövetelének időpontja senki előtt sem ismert, ezért szüntelenül vigyázni kell. Ezt hangsúlyozva, a vigyázásra való felhívás (Mt 24,42) a Mt 25,13-ban ismétlődik. Luz szerint Máté valószínűleg Márktól vette át az ἀκολουθεῖν (= követni), εὐαγγέλιον (= evangélium, jó hír) κηρύσσω (= hirdetni, proklamálni) kifejezéseket. Emellett fontos elem az *inklúzió*, mely az evangéliumot keretezi: Jézus Krisztusról „Immánuel”-ként olvasunk a Mt 1,23-ban, majd az evangélium végén, a missziói parancsban maga a feltámadott Krisztus ígéri tanítványainak, hogy velük van a világ végezetéig (Mt 28,20).

Ulrich Luz: *Máté Jézustörténete* c. munkája kilenc fejezetből áll.

Az első fejezetben először a szerző irodalomkritikai módszerrel azt bizonyítja, hogy Máté evangéliuma összefüggő könyv, majd Máté elődeiről ír, majd a Máté gyülekezetéről, illetve annak történetéről és zsidósághoz való viszonyáról értekezik. A szerző véleménye szerint Máté egészen biztos zsidókeresztyén volt, mert a sajátosan mátéi kifejezések hátterében a korabeli, ti. 1. századi, zsidó nyelvhasználat állt (pl. a görög βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ – Mt 3,2; 4,17, ami a héber מלכות השמים megfelelője, vagy a γῆ vidék neveként szerepel; Máté igent mond a törvényre, Jézus programkijelentésére – Mt 5,17 – utalva; Mt 12,5.11; 24,20). Luz továbbá azon a véleményen van, hogy a Máté evangéliuma címzettjei, akiket a szerző másképp „Máté gyülekezete”-ként emleget, Szíriába menekült zsidókeresztyén közösség (a Mt 2,23 a Szíriában élő keresztyéneket nevezi Ναζωραῖος-nak) volt, mely törvényhű volt: erre utal az a tény, hogy a szeretet nagy parancsa (Mt 22,37–40) mellett létezik a pont, meg a jóta, ami az ún. „legkisebb parancsolat”-ra utal (Mt 5,18). Ennél azonban fontosabb érv, hogy a Máté gyülekezete minden bizonnyal megtartotta a szombatot (Mt 24,20), s feltételezhetően a tisztasági törvényeket is. Mt 1,23-ban a földi Jézusról olvasunk, de a 28,20-ban már a felemeltetett Krisztusról. A földi Jézus és a felemeltetett Krisztus ugyanaz a személy.

A második fejezetben Luz a prológust (Mt 1,1–4,22) vizsgálja. A mátéi prológus elemzésekor a szerző hangoztatja, hogy a Mt 1,1 értelmében Isten nemcsak az Izraelitáknak, hanem a prozelitáknak és a pogányoknak is Atyja. Ugyanezt a gondolatot támasztja alá az az érv, hogy Máténál Jézus nemzetségtáblázatában a Mt 1,6-ban négy nő nevét találjuk: Támár (arámi), Ráháb (kánaáni), Ruth (moábi), „Uriás felesége” (ti. Betsabé). A mátéi prológus krisztológiai kulcsszöveg, részben az észaiási prófécia krisztologikus magyarázata okán – Immánuel (Ézs 7,14–Mt 1,21). Mt 1,23 a megígért Messiásról írja, hogy Ő szabadítja meg népét bűneiből. Luz munkája alapján állíthatjuk, hogy a reflexiós idézetekben szereplő prófeciák (Mt 1,22; 2,15.17; 4,14 vagy Mt 8,17; 12,18–21; 13,35; 21,5; 27,9) Jézus történetében teljesedtek be (Erfüllungszitat).

A harmadik fejezetben szerzőnk a *Hegyi Beszéd* (Mt 5–7) főbb témáit tárgyalja (Isten akarata, hat antitézis, kegyességi szabályok, az ítélet – Mt 7,13–27), a boldogmondásokról viszont e kötetben nem ír. A hegyi beszéd az Ex 19, illetve Ex 34 fejezetekre emlékeztet, mivel Krisztus közvetlen módon szól hallgatóihoz, elsősorban tanítványaihoz és a sokasághoz. E fejezet külön érdekessége, hogy a szerző érinti az alábbi két témát: egyrészt teljesíthetőek-e a „Bergpredigt”-ben foglalt elvárások, másrészt pedig kiemeli a kegyelem gondolatát. A törvény rámutat az ember bűnére („usus elenchticus legis”), de a kegyelem abban mutatkozik meg, hogy Isten megmutatja akaratát az embernek, s az engedelmségre való törekvésében Vele van az, aki imádságában Istent Atyjának (Mt 6,9–14) mondhatja.

Luz a *Máté Jézustörténete* c. munkájában három fejezetet szán a tanítványok, tanítványság témájának. A negyedik fejezetben a szerző a Messiás és tanítványai szolgálatáról ír. Luz a csodaelbeszélések rendjén külön foglalkozik a tenger lecsendesítésének történetével (Mt 8,23–27), melynek középpontjában a követés motívuma áll. A tenger lecsendesítésének története anyagát Máté a Q 8,18–27-ből meríthette. A gutaütött meggyógyításának története (Mt 9,1–8 vö. Mk 2,1–12) kapcsán fontos Luz megállapítása, miszerint ott nem annyira a hitről van szó (mint a Mt 8,5–13; 9,20–22.27–31; 17,20 esetén), mint arról, hogy Jézus Krisztusnak, az Emberfiának van hatalma bűnöket megbocsátani. A bűnbocsátat Máté szerint az úrvacsorában is megtapasztalható (Mt 26,28). A hatalommal tanító (Mt 7,29), de a hatalommal cselekvő Jézus Krisztus tanítványait is az igehirdetés (melynek középpontjában a mennyek országa elközelítettése áll – Mt 10,7) és a csodák megtételével (Mt 10,1.8) bízza meg. Az ötödik rész címe *A tanítványi közösség létrejötte Izraelben* (Mt 12,1–16,20). Bár Krisztus követésére hívott el tanítványokat, gyógyított, ördögöt űzött, a zsidó vallási vezetők ellenségesen fogadták Őt. Mt 12,14

szerint a farizeusok eldöntötték: Krisztusnak meg kell halnia, a Mt 12,24-ben pedig azzal vádolják, hogy Belzebub szövetségese, majd a zsidók két ízben jelt kívánnak (Mt 12,38; 16,1) Tőle. Amikor Jézus ellenségeskedést tapasztal, visszavonulással (ἀνακωρέω) válaszol (12,15; 14,13; 15,21). Amikor Jézus félrevonul ellenségei elől, akkor szóvalommal odafordul tanítványaihoz, és tanítja őket. Ennek eredményeképp születik meg a tanítványok hitvallása, miszerint Jézus Krisztus Isten Fia. Az Isten Fia név Jézus messiási teljhatalmára utal (Mt 3,17). Ugyanakkor az Isten Fia megnevezés Krisztus engedelmességét is hirdeti, aki mindvégig teljesítette Isten akaratát (Mt 4,1–11; 27,43.54). Ezen a ponton a legfontosabb Péter apostol hitvallása Cézárea Filippiben, amikor Krisztusról mint az élő Isten Fiáról tesz tanúbizonyságot (Mt 16,13–20). Ezt az igazságot a mennyei Atya jelentette ki számára. A Mt 16,18-ban olvasható „kőszikla” (ἡ πέτρα) Ulrich Luz szerint mindenképp a tanítványok hitvallására vonatkozik. Péter apostol hitvallásának két aspektusa van: vertikális és horizontális. A vertikális vonatkozást dogmatikailag a legegyszerűbb megfogalmazni: Krisztus egylényegű az Atyával. Jézus Krisztus hálaimájában Istent Atyaként (πάτερ Mt 11,25, illetve ὁ πατήρ Mt 11,26) szólítja meg. A hitvallás „horizontális” aspektusa azt jelenti, hogy Krisztus istenfiúsága kijelentetik a gyülekezetnek (Mt 11,25–27). A hatodik fejezet *A tanítványok gyülekezetének élete* címet viseli. A tanítványságtémában külön foglalkozik a tanítványok kiküldése (Mt 10) kérdésével, a példázatokkal (Mt 13), illetve az egyházfegyelem és megbocsátás rendje (Mt 18) témával. A hetedik fejezetben a szerző – *Szakítás Izraellel, és a gyülekezet feletti ítélet* – egyrészt a farizeusok és írástudók elleni „jaj”-beszédeket magyarázza röviden a Mt 23 és kontextusa figyelembevételével, másrészt Máté eszkatológiájával (Mt 24–25) foglalkozik. A nyolcadik fejezet pedig a passió és húsvét eseményeit értelmezi (Mt 26–28). Végül, a kilencedik fejezetben fogalmazza meg a szerző a végkövetkeztetéseket, melynek három fókuszpontja: Máté és Jézus, Máté és Pál, illetve Máté és mi.

Ulrich Luz monográfiájának újdonsága nemcsak az, hogy a Jézustörténet-motívum köré csoportosítja az általa részletesebben vizsgált perikópákat, hanem az is, hogy az olvasót is bevonja a Jézustörténetbe. A keresztyén ember egyénként nem más, mint tanítvány, a keresztyén gyülekezet, egyház pedig a hitvallók közössége, mely vallja: Jézus Krisztus az Isten Fia, a megígért Megváltó. S miközben a keresztyén ember és gyülekezet vallást tesz Krisztusról, szüntelen megtapasztalhatja, hogy Krisztus által velünk az Isten. Jelen monográfiát jó szívvel ajánlom lelkipásztoroknak, vallásanároknak és az Újszövetség iránt érdeklődőknek. Tolle, lege!